

Anna J. Parzonko

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Funkcje edukacyjno-informacyjne instytucji doradczych w kształtowaniu rozwoju regionalnego

Streszczenie: Wskutek rozwoju nowej ekonomii instytucjonalnej coraz większą uwagę zwraca się na rolę instytucji w rozwoju gospodarczym. Celem artykułu jest przedstawienie roli, jaką mogą odegrać instytucje doradztwa rolniczego w stymulowaniu procesów rozwojowych na obszarach wiejskich. Analizie poddano działalność wybranej instytucji doradczej, jaką jest Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie. Na podstawie realizowanych przez MODR w Warszawie działań o charakterze edukacyjno-informacyjnym w latach 2005–2013 starano się ukazać rolę instytucji doradczych w kształtowaniu kapitału ludzkiego – kluczowego czynnika kształtującego poziom konkurencyjności regionów.

Słowa kluczowe: rozwój regionu, doradztwo, kapitał ludzki, edukacja, informacja

Wstęp

W Polsce widoczne jest przestrzenne zróżnicowanie rozwoju regionalnego. Poza tradycyjnymi podziałami, takimi jak Polska Wschodnia–Polska Zachodnia czy miasto–wieś dostrzec można nowe. Widoczne jest zróżnicowanie w rozwoju obszarów wiejskich w zależności od ich położenia w stosunku do dużych ośrodków miejskich. Na obszarach oddalonych od ośrodków metropolitalnych zauważalna jest dominacja funkcji rolniczych realizowanych głównie przez niskotowarowe gospodarstwa rolne. Wpływ ośrodków metropolitalnych na tereny położone wokół nich widoczny jest przede wszystkim w dywersyfikacji funkcji obszarów wiejskich i zróżnicowanych źródłach dochodów. Koncentracja wzrostu gospodarczego w najsilniejszych pod względem ekonomicznym aglomeracjach i miastach widoczna jest w powstających nowych firmach, oferujących miejsca pracy okolicznym mieszkańcom. Ma to bezpośredni wpływ na poziom i jakość życia mieszkańców. Zgodnie z danymi OECD, sytuacja taka jest wypadkową silnej koncentracji czynników decydujących o poziomie konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej (kapitał społeczny, jakość nauczania, innowacyjność, produktywność itp.), co powoduje, że województwa czy podregiony, w których zlokalizowane są najważniejsze miasta, mają największy udział w generowaniu wzrostu gospodarczego (np. Warszawa ze swoim 4,5-procentowym udziałem w populacji całego kraju generuje 13,5% PKB, a cały obszar funkcjonalny Warszawy 16% PKB). Najbardziej znaczącymi polskimi miastami, które łączą wysoki poziom rozwoju, szybki wzrost i silne, pozytywne oddziaływanie na otoczenie regionalne, obok Warszawy są: Kraków, Wrocław, Poznań, Konurbacja Górnośląska,

Trójmiasto oraz Łódź¹. W pozostałych regionach tempo wzrostu gospodarczego jest mniejsze. Powstaje więc pytanie, jakie działania powinny być podjęte, aby wszystkim regionom stworzyć możliwości rozwoju. W dokumencie „Polska 2030” autorzy zastrzegają, by określając długoterminową strategię modernizacji kraju dotyczącą rozwoju regionalnego nie tworzyć alternatywy: solidarność z regionami słabszymi (*equity*) czy wspieranie najbardziej dynamicznych obszarów (*efficiency*), albowiem szansa relatywnie biednych obszarów ma polegać nie na doraźnej pomocy w ramach polityki redystrybucji, ale na uczestniczeniu w sukcesie najsilniejszych regionów poprzez budowanie i wykorzystywanie własnego potencjału rozwojowego. Obszary te mogą korzystać na rozwoju ośrodków miejskich poprzez wykorzystanie tworzonych tam innowacji, zwiększanie alternatywy zatrudnienia, poszerzanie ścieżek edukacyjnych, zwiększanie uczestnictwa w kulturze itp. Wyższe dochody uzyskiwane w centrach rozwoju mogą być wykorzystywane w słabszych regionach (np. na różne formy turystyki). Dlatego wyzwaniem dla długookresowej polityki rozwoju jest tworzenie warunków dla dyfuzji: wyrównanie szans edukacyjnych, zwiększanie dostępu do usług publicznych, zwiększanie dostępności transportowej każdego miejsca w kraju, likwidowanie groźby wykluczenia cyfrowego, jak również wspieranie biegunów wzrostu (metropolie i ośrodki regionalne)².

Wskutek rozwoju nowej ekonomii instytucjonalnej coraz większą uwagę zwraca się na rolę instytucji w rozwoju gospodarczym, dlatego też celem artykułu jest przedstawienie roli, jaką mogą odegrać instytucje doradztwa rolniczego w stymulowaniu procesów rozwojowych na obszarach wiejskich. W związku z tym analizie poddano działalność wybranej instytucji doradczej, jaką jest Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie. Województwo mazowieckie to przykład regionu, na funkcjonowanie którego bardzo duży wpływ ma metropolia warszawska. W regionie tym, poza prężnie rozwijającymi się ośrodkami miejskimi, znajdują się miasta i wsie poza strefą korzystnego oddziaływania ośrodków miejskich, charakteryzujące się brakiem funkcjonalnych powiązań z „wielkim miastem”. Na podstawie analizy działalności ośrodka doradztwa rolniczego o charakterze edukacyjno-informacyjnym podjęto próbę udowodnienia hipotezy, że im więcej instytucji o różnym charakterze działania włączy się w proces upowszechniania wiedzy i informacji, mający wpływ na kształtowanie kapitału ludzkiego regionu, tym tempo rozwoju regionalnego będzie większe.

Determinanty rozwoju regionalnego

Termin „region” wywodzi się z łacińskiego słowa regio, co w bezpośrednim tłumaczeniu ma dwa znaczenia: 1) – ruch w określonym kierunku, 2) – odnosi się do przestrzeni, a dokładniej do kierunków wyznaczających przestrzeń, inaczej: okolicę, krainę, dzielnicę. Drugie znaczenie, odnoszące się do obszaru, z biegiem czasu stało się popularniejsze, zyskało także powszechną akceptację, czego rezultatem jest występowanie słowa

---

¹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 13 lipca 2010 roku, s. 26.

² Dokument „Polska 2030”, Rozdział VI „Rozwój regionalny”, s. 2–3.

„region” w wielu językach³. Region nie jest pojęciem jednoznacznie interpretowanym. Innego znaczenia pojęcie to nabiera w interpretacji geografa, politologa czy socjologa. Dlatego można mówić o regionie geograficznym, miejskim, ekonomicznym czy etnicznym itp. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto definicję regionu, jaką podaje *Encyklopedia PWN*: „nazwa jednostki podziału administracyjnego najwyższego stopnia, wyodrębniona przez ustawodawcę ze względu na cechy różniące ją od innych jednostek podziału administracyjnego tego samego stopnia; zazwyczaj ma dużą samodzielność zbliżoną do autonomii”⁴. W Polsce od 1 stycznia 1999 roku w wyniku reformy administracyjnej istnieje 3-stopniowa struktura podziału administracyjnego, w której wyróżniono województwa, powiaty i gminy. W dyskusjach o rozwoju regionalnym przyjmuje się, że pojęcie regionu dotyczy tylko województw, a rozwój powiatów i gmin określa się mianem rozwoju lokalnego.

Pojęcie rozwój w *Słowniku języka polskiego* definiowany jest jako „proces przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych; też: stadium tego procesu”⁵. W praktyce do podstawowego pojęcia dołącza się drugi człon uszczegóławiający zakres bądź obszar, w jakim dany rozwój zachodzi, np. rozwój osobowościowy, rozwój roślin, rozwój zrównoważony, rozwój społeczny czy rozwój gospodarczy.

Rozwój regionalny definiowany może być jako wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz trwała poprawa ich konkurencyjności i poziomu życia ludności, przyczyniająca się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju⁶. Wyznacznikiem stopnia rozwoju regionalnego są przede wszystkim:

- rozwój gospodarczy⁷ pojmowany jako jakościowe i strukturalne zmiany w gospodarkach będące następstwem wzrostu gospodarczego, najczęściej mierzony wielkością produktu krajowego brutto przypadającą na jednego mieszkańca (PKB);
- rozwój społeczny⁸ – rozumiany jako całokształt zmian jakim ulega dane społeczeństwo. Miernikiem określającym poziom społecznego rozwoju jest indeks rozwoju społecznego (HDI, ang. Human Development Index) obliczany na podstawie danych dotyczących podziału dochodów, wydłużania trwania ludzkiego życia.

Procesy rozwojowe w regionach stały się punktem zainteresowania badaczy wielu środowisk naukowych reprezentujących różne dyscypliny naukowe w połowie ubiegłego stulecia. Przyczyną były coraz bardziej widoczne nierówności w rozwoju gospodarczym i społecznym regionów, państw, kontynentów. Podejmowane badania na temat przestrzennego zróżnicowania dynamiki procesów społeczno-gospodarczych spowodo-

---

³ A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo: *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 14.

⁴ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/region;3966702.html> [15.03.2015].

⁵ *Rozwój*, *Słownik Języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, <http://sjp.pwn.pl/sjp/rozwoj;2517638.html> [08.03.2015].

⁶ M. Kozak, A. Pyszkowski, R. Szewczyk: *Słownik rozwoju regionalnego*, PARR, Warszawa 2001, s. 46.

⁷ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rozwoj-gospodarczy;3969436.html> [08.03.2015].

⁸ <http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/rozwoj-spoeczny.html> [15.03.2015].

wały powstanie wielu teorii objaśniających tempo rozwoju regionalnego. Są wśród nich na przykład:

- teorie nawiązujące do doktryny Johna Keynesa, takie jak: teoria biegunów wzrostu, teoria bazy eksportowej, teoria kumulatywnej przyczynowości, teoria nierównomiernego rozwoju oraz teoria spolaryzowanego rozwoju;
- teorie strukturalistyczne, m.in. teoria cyklu życia produktu;
- teorie inspirowane krytycznym realizmem, m.in. teoria przestrzennego podziału pracy;
- teorie powstałe na gruncie analizy systemowej, m.in. teoria samoorganizacji przestrzennej;
- teorie i koncepcje instytucjonalne, a wśród nich koncepcja regionów uczących się, regionalnych systemów innowacji, pokrewnej różnorodności oraz *triple heli*)⁹.

Spośród tych teorii w artykule zwrócono szczególną uwagę na dwie odnoszące się do uwarunkowań instytucjonalnych i społecznych rozwoju regionalnego: koncepcję regionów uczących się i regionalnych systemów innowacji. Koncepcja regionów uczących się zakłada, że kluczowymi czynnikami konkurencyjności są tzw. miękkie cechy, takie jak wiedza mieszkańców, zdolność do uczenia się, klimat kulturowy. Dynamika rozwoju gospodarczego, opartego o wiedzę i innowacje, jest uzależniona nie tylko od procesów globalnych, którym przypisuje się zazwyczaj kluczową rolę, ale także od zróżnicowanych przestrzennie cech społecznych i kulturowych (w tym zdolności ludzi do uczenia się). W koncepcji regionalnych systemów innowacji podkreśla się wagę powiązań między różnymi instytucjami i organizacjami odgrywającymi kluczową rolę w rozwoju gospodarczym, a także podstawowe znaczenie państwa w stymulowaniu i finansowaniu badań naukowych, transferze wiedzy i pobudzaniu innowacyjności. Za regionalny system innowacji uznaje się szeroko rozumianą infrastrukturę, która wspomaga wytwarzanie innowacji w powiązaniu ze strukturą gospodarczą regionu. Infrastrukturę tę tworzą z jednej strony instytucje naukowe, uczelnie wyższe, centra badawczo-rozwojowe oraz różne instytucje zajmujące się transferem technologii, z drugiej zaś przedsiębiorstwa. Wspierana powinna być więc przede wszystkim współpraca między instytucjami naukowymi i przedsiębiorstwami (na poziomie regionalnym, ale także krajowym i globalnym), jak i różne sfery oraz działalności, które warunkują tę współpracę (np. rozwój kapitału społecznego, postaw innowacyjnych)¹⁰.

Przedstawione koncepcje rozwoju regionalnego wskazują na malejącą rolę zasobów materialnych w rozwoju regionów. W dobie gospodarki opartej na wiedzy podkreśla się coraz większe znaczenie czynników niematerialnych, spośród których na pierwszym miejscu wymienia się kapitał ludzki, jako kluczowy czynnik kształtujący poziom konkurencyjności regionów. Kapitał ludzki regionów tworzą wiedza, umiejętności i zdolności jego mieszkańców. Nie bez znaczenia są także więzi społeczne, które znajdują swój wy-

---

⁹ A. Bajerski: Przegląd wybranych teorii rozwoju regionalnego, [w:] Rola obszarów metropolitarnych w polityce regionalnej i rozwoju regionalnym, (red.) W. Kisiała, B. Stępiński, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013, s. 8.

¹⁰ Ibidem, s. 16–18.

raz w różnych formach organizacji życia społecznego. Relacje pomiędzy jednostkami, grupami społecznymi czy społecznościami lokalnymi także powinny być postrzegane jako kapitał danego regionu. Dlatego ważne jest, by w regionach stymulowano inwestycje w kapitał ludzki. Mogą one przyjmować postać inwestycji w infrastrukturę szkolnictwa w danym regionie czy koordynowanie i finansowanie działań o charakterze oświatowym realizowanych przez instytucje i organizacje funkcjonujące na danym terenie. Jedną z takich instytucji, mającą swoją reprezentację na każdym szczeblu w strukturze administracyjnej kraju, są ośrodki doradztwa rolniczego.

Kompetencje instytucji doradczych w stymulowaniu procesów rozwojowych w regionach

Jednostki doradztwa rolniczego są państwowymi jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną, prowadzącymi doradztwo rolnicze obejmujące działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich. Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 22 października 2004 roku o jednostkach doradztwa rolniczego jednostkami takimi są:

- 1) Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie (podlega ministrowi właściwemu do spraw rozwoju wsi);
- 2) 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, których terytorialny zasięg działania obejmuje obszar województwa właściwego ze względu na siedzibę tego ośrodka (ośrodek doradztwa podlega właściwemu miejscowo wojewodzie)¹¹.

Jedną z takich instytucji doradczych jest Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie. Jego działalność w głównej mierze ukierunkowana jest na poprawę konkurencyjności polskiego sektora rolnego, poprawę warunków pracy i życia na polskiej wsi, podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych mieszkańców obszarów wiejskich województwa mazowieckiego. Przy realizacji zadań Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego współpracuje między innymi z instytucjami administracji rządowej i samorządowej, organizacjami rolników, placówkami naukowo-badawczymi, szkołami oraz placówkami oświatowymi w zakresie prowadzenia szkoleń zawodowych wynikających z potrzeb lokalnego rynku pracy. Do głównych obszarów działalności tej instytucji należy:

- 1) Prowadzenie doradztwa i organizowanie szkoleń w zakresie: ekonomiki, rachunkowości i organizacji gospodarstw rolnych, rozwoju obszarów wiejskich, zachowania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego wsi mazowieckiej, organizacji grup producenckich, marketingu i przedsiębiorczości, unowocześniania wiejskiego gospodarstwa domowego i agroturystyki, ekologii i ochrony środowiska, nowoczesnej technologii produkcji rolniczej z uwzględnieniem Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej;

---

¹¹ Ustawa z dnia 22 października 2004 roku o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U. nr 251, poz. 2507).

- 2) Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu rozwój pozarolniczych form aktywności gospodarczej mieszkańców mazowieckiej wsi;
- 3) Pomoc rolnikom i innym mieszkańcom obszarów wiejskich w sporządzaniu dokumentacji niezbędnej przy ubieganiu się o pomoc finansowaną lub współfinansowaną ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych czy zagranicznych;
- 4) Działalność informacyjna i wydawnicza, w szczególności: prowadzenie strony internetowej <http://www.modr.mazowsze.pl/>, publikacja miesięcznika „Wieś Mazowiecka” oraz materiałów informacyjno-szkoleniowych w formie broszur, katalogów, folderów itp.;
- 5) Prowadzenie doświadczalnictwa odmianowego roślin uprawnych;
- 6) Organizowanie wystaw, kiermaszów, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej, promujących dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe wsi mazowieckiej¹².

Ośrodki doradztwa rolniczego poprzez swoją działalność o charakterze edukacyjno-informacyjnym odgrywają znaczącą rolę w procesach kształtowania kapitału ludzkiego regionu ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich. Działalność oświatowa stanowi jeden z ważniejszych kierunków w działalności doradczej i ma na celu uzupełnienie i podnoszenie kwalifikacji zarówno doradców rolnych, rolników, jak i innych mieszkańców obszarów wiejskich. Planowanie tego typu działalności odbywa się na podstawie informacji o potrzebach wynikających z wojewódzkich i krajowych priorytetów doradczych, propozycji samorządów lokalnych i samych rolników. Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego swoje funkcje edukacyjno-informacyjne realizuje poprzez:

- organizowanie i prowadzenie szkoleń i kursów;
- organizowanie i prowadzenie szkoleń wyjazdowych krajowych i zagranicznych;
- współorganizowanie wystaw i imprez szkoleniowych;
- organizowanie olimpiad, konkursów itp.

W zakresie oddziaływań edukacyjnych na szczególną uwagę zasługuje organizacja kursów i szkoleń. W tabeli 1 przedstawiono zestawienie oddziaływań edukacyjnych z uwzględnieniem liczby objętych nimi osób.

Najczęściej są to jedno- lub kilkudniowe kursy/szkolenia mające na celu przekazanie odpowiedniej wiedzy i umiejętności koniecznych do prowadzenia określonego rodzaju działalności. Corocznie w różnych formach edukacji pozaszkolnej realizowanych przez MODR bierze udział kilkadziesiąt tysięcy osób. Świadczy to o dużej sile oddziaływania instytucji doradczych na kształtowanie się kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich danego regionu. Najczęściej podejmowana problematyka związana jest z prowadzeniem gospodarstwa wiejskiego. Na przykład w latach 2005–2011 realizowano takie kursy, jak¹³:

- kursy chemizacyjne – z zakresu stosowania oraz obrotu i konfekcjonowania środków ochrony roślin,

---

¹² <http://www.modr.mazowsze.pl/> [12.03.2015].

¹³ I. Sikorska-Wolak, K. Krzyżanowska, A.J. Parzonko: Doradztwo w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich, Wyd. SGGW, Warszawa 2014, s. 146–149.

Tabela 1. Działalność edukacyjna Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie w latach 2005–2013

Rok	Kursy		Szkolenia stacjonarne		Szkolenia wyjazdowe		Ogółem	
	liczba	liczba osób	liczba	liczba osób	liczba	liczba osób	liczba	liczba osób
2005	229	6 705	2 366	51 761	335	5 301	2 930	63 767
2006	335	9 172	2 360	46 894	368	7 241	3 063	63 307
2007	188	5 403	1 854	39 533	335	7 107	2 377	52 043
2008	347	9 945	2 040	40 302	298	6 314	2 685	56 561
2009	415	12 125	1 858	35 554	305	6 681	2 578	54 360
2010	219	6 295	1 726	27 528	261	5 006	2 206	38 829
2011	287	8 362	1 565	22 454	302	5 763	2 154	36 579
2012	–	–	1 765	28 078	288	5 930	2 053	34 008
2013	–	–	1 918	32 185	369	6 308	2 287	38 493

– brak danych w Sprawozdaniach z działalności MODR w Warszawie za lata 2012–2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MODR w Warszawie z lat 2005–2013.

- agroturystyczne,
- operatorów kombajnów zbożowych i pras wysokiego zgniotu,
- operatorów siewczarni,
- higiena i bezpieczeństwo żywności – HACCP,
- kursy przygotowawcze do egzaminu na tytuł wykwalifikowany robotnik w zawodzie rolnik,
- kurs żywieniowy „Kurpiowskie jadło”,
- kursy obsługi komputera,
- kursy wykorzystania programów rolniczych i Internetu w gospodarstwach rolnych.

Szkolenia stacjonarne organizowane są w celu podniesienia poziomu wiedzy rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, przekazania aktualnych informacji na tematy związane z rolnictwem i wsią. Dominującą problematyką podczas szkoleń były zagadnienia związane z technologią produkcji rolniczej, rachunkowością rolniczą, pozarolniczymi źródłami dochodów itp., w tym:

- wsparcie rozwoju wsi i restrukturyzacji rolnictwa – PROW i Sektorowy Program Operacyjny,
- systemy bezpieczeństwa żywności dla producentów rolnych, przedsiębiorstw i gospodarstw agroturystycznych (HACCP GAP dobra praktyka produkcyjna GMP i Dobra praktyka higieniczna GHP),
- stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej,
- najnowsze zagadnienia z zakresu produkcji rolnej oraz integrowanej produkcji owoców,
- rolnictwo ekologiczne jako szansa dla gospodarstw ekstensywnych,

- agroturystyka i turystyka wiejska szansą dodatkowego dochodu gospodarstw rolnych,
- profilaktyka zdrowotna i racjonalne żywienie mieszkańców terenów wiejskich,
- racjonalne prowadzenie gospodarstwa domowego,
- zasady uczestniczenia w systemie rachunkowości rolnej FADN,
- zagadnienia związane z ochroną środowiska terenów wiejskich,
- wdrażanie lokalnych strategii rozwoju terenów wiejskich w ramach osi priorytetowej LEADER+,
- energetyka odnawialna, proekologiczne sposoby pozyskiwania i użytkowania energii, biomasa jako alternatywne źródło energii, produkcja biogazu,
- popularyzacja zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*),
- produkty tradycyjne i regionalne,
- wykorzystanie programów komputerowych w prowadzeniu gospodarstwa rolnego,
- programy rolnośrodowiskowe.

Szkolenia wyjazdowe (wycieczki, lustracje) umożliwiają zapoznanie się z nowymi rozwiązaniami i ofertami z zakresu technologii produkcji, mechanizacji rolnictwa itp. Najczęściej są to¹⁴:

- wycieczki na targi: Horti Expo, Polagra FARM, Horti Flora, Targi Agroturystyczne,
- wycieczki na wystawy rolnicze – dożynki wojewódzkie, Święto Kwiatów Owoców i Warzyw w Skierniewicach, Międzynarodowe Dni z Doradztwem Rolniczym w Sieđlcach, Mazowieckie Dni Rolnictwa w Poświętnem, Dni Marchwi – Żelazna koło Skierniewic, Dni Pomidora w Glinkach, Międzynarodowe Targi Ferma Bydła – Poznań, Dzień Otwartych Drzwi Bejo Zaden w Konotopie, Dzień Otwartych Drzwi SDOO w Kawęczynie i inne,
- lustracje wzorowych gospodarstw – agroturystycznych, ekologicznych, szkółkarskich, funkcjonujących w grupie producentów rolnych, wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej, posiadających nowoczesne rozwiązania technologiczne w budownictwie inwentarskim itp.

Organizowanie i przeprowadzenie konkursu ma na celu przekonanie społeczności wiejskiej do aktywności na rzecz środowiska, w którym mieszkają, a tym samym naturalne wyłonienie liderów wiejskich. Zadaniem olimpiad jest wskazywanie najlepszych przedsięwzięć oraz pogłębianie ogólnej wiedzy uczestników olimpiady. Podczas wystaw doradcy przedstawiają dorobek rolnictwa, MODR, a także firm i instytucji z nim współpracujących. W tabeli 2 przedstawiono liczbowe zestawienie organizowanych konkursów, olimpiad, wystaw i kiermaszy w latach 2005–2013.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 2, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego organizuje corocznie wiele różnych konkursów i olimpiad, motywując tym samym mieszkańców obszarów wiejskich do aktywnego pogłębiania wiedzy. Do najpopularniejszych tego typu inicjatyw zaliczyć można:

1. Konkursy:
  - Najładniejszy ogród przydomowy,

---

¹⁴ Ibidem, s. 168–169.

Tabela 2. Imprezy organizowane lub współorganizowane przez Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie w latach 2005–2013

Rok	Konkursy	Olimpiady	Wystawy i kiermasze	Ogółem
2005	77	26	114	217
2006	101	72	114	287
2007	92	68	123	283
2008	103	61	140	304
2009	84	54	152	290
2010	76	48	159	283
2011	75	50	143	268
2012	74	41	132	247
2013	78	45	137	260

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MODR w Warszawie z lat 2005–2013.

- BHP w gospodarstwie domowym,
  - gospodarstw agroturystycznych,
  - Najładniejsza zagroda wiejska,
  - Nasze kulinarne dziedzictwo,
  - Bezpieczne Gospodarstwo Rolne (wspólnie z KRUS),
  - Ekologia w gospodarstwie rolnym,
  - Wiedzy o Unii Europejskiej,
  - Konkurs wieńców dożynkowych,
  - AGROLIGA 2006 (udział w konkursie);
2. Olimpiady:
- Olimpiada z Zakresu Wiejskiego Gospodarstwo Domowego, Ekologii i Przedsiębiorczości,
  - Olimpiada Młodych Producentów Rolnych,
  - Olimpiada Przedsiębiorczości i Gospodarstwa Domowego,
  - Olimpiada wiedzy na temat Polskiego Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.
- Także wystawy i kiermasze mają znaczne oddziaływanie upowszechniające nowe rozwiązania techniczne, technologiczne czy organizacyjne. Są one również sposobem rozpowszechniania informacji na temat rozwoju obszarów wiejskich. Jako przykładowe tego typu inicjatywy organizowane przez MODR wymienić można np.:
- Wystawę produktów rolnych i wydawnictw MODR,
  - Wystawę sprzętu rolniczego,
  - Wystawę zwierząt hodowlanych i maszyn rolniczych,
  - Wystawę rękodzieła ludowego, potraw regionalnych, wydawnictw MODR,
  - Kiermasz wielkanocny itp.
- Działalność informacyjną instytucje doradcze mogą realizować w różny sposób. Większość wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego wydaje miesięcznik będący

fachowym czasopiśmie rolniczym, prowadzi stronę internetową czy wydaje broszury i materiały informacyjne w zależności od aktualnych potrzeb na terenie działania danej instytucji. Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie wydaje miesięcznik „Wieś Mazowiecka” o charakterze informacyjno-instruktażowym, kierowany do mieszkańców obszarów wiejskich województwa mazowieckiego. Jego integralną częścią jest dodatek ekonomiczny „Agrobiznes” zawierający informacje potrzebne producentom rolnym przy podejmowaniu racjonalnych decyzji gospodarczych, tj. zagadnienia z zakresu ekonomiki i rachunkowości rolnej, systemu kredytowania rolnictwa, prognozy i opinie ekonomiczne, aktualne ceny środków do produkcji rolniczej oferowanych w różnych punktach handlowych i targowiskach województwa mazowieckiego. Oprócz periodyków MODR publikuje także materiały o tematyce fachowej w formie: broszur, ulotek, katalogów, materiałów seminaryjnych itp. (każda pozycja w kilkutyśycznym nakładzie). Ponadto Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego prowadzi stronę internetową umożliwiającą producentom rolnym i innym mieszkańcom obszarów wiejskich szybki dostęp do informacji. Każdego dnia zamieszczane są na niej nowe informacje, począwszy od zawiadomień o konkursach, poprzez podawanie terminów nowych szkoleń dla rolników, aż po fachowe i merytoryczne artykuły pisane przez specjalistów z MODR.

Podsumowanie

Ośrodki doradztwa rolniczego poprzez swoją działalność doradczą, ale też edukacyjno-informacyjną odgrywają znaczącą rolę w rozwoju obszarów wiejskich danego regionu. Wykwalifikowana kadra doradcza ma do dyspozycji szeroki wachlarz form i metod doradczych, za pomocą których może wyposażać rolników i innych mieszkańców wsi w wiedzę i umiejętności niezbędne do efektywnego funkcjonowania w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich. Potwierdzają to liczne kursy i szkolenia realizowane przez Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie, w których corocznie uczestniczy kilkadziesiąt tysięcy osób. Ponadto instytucje doradcze poprzez organizowanie i współorganizowanie różnych imprez upowszechniają wiedzę na temat nowych rozwiązań technicznych, technologicznych, organizacyjnych możliwych do wykorzystania przez zainteresowane osoby.

Aktywność edukacyjno-informacyjna instytucji doradczych pełni ważną rolę w stymulowaniu procesów rozwojowych szczególnie na obszarach peryferyjnych, będących poza zasięgiem oddziaływania ośrodków rozwojowych jakimi są aglomeracje i większe miasta. Zasadą służb doradczych jest m.in. stymulowanie pozarolniczej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Literatura

Bajerski A.: Przegląd wybranych teorii rozwoju regionalnego, [w:] Rola obszarów metropolitarnych w polityce regionalnej i rozwoju regionalnym, (red.) W. Kisiąła, B. Stępiński, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013.

Dokument „Polska 2030”. Rozdział VI „Rozwój regionalny”.

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/region;3966702.html> [08.03.2015].

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rozwoj-gospodarczy;3969436.html> [08.03.2015].

<http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/rozwoj-spoeczny.html> [08.03.2015].

<http://www.modr.mazowsze.pl> [12.03.2015].

Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R.: Słownik rozwoju regionalnego, PARR, Warszawa 2001.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 13 lipca 2010 roku.

Rozwój, Słownik języka polskiego, Wyd. Naukowe PWN, <http://sjp.pwn.pl/sjp/rozwoj;2517638.html> [08.03.2015].

Sikorska-Wolak I., Krzyżanowska K., Parzonko A.J.: Doradztwo w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich, Wyd. SGGW, Warszawa 2014.

Sprawozdania z działalności Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie za lata 2010–2013.

Szewczuk A., Kogut-Jaworska M., Ziolo M.: Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2011.

Ustawa z dnia 22 października 2004 roku o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U. nr 251, poz. 2507).

Educational and informational functions of farm advisory institutions in enhancing regional development

Summary: As a result of the development of new institutional economics more and more attention is devoted to the role of institutions in economic development. Therefore, the aim of this article is to present the role which farm advisory institutions may play in stimulating development processes in rural areas. To meet this objective, the operations of one selected farm advisory body – Mazowiecki Agricultural Advisory Centre (MODR), based in Warsaw – have been analyzed. The educational and informational activities carried out by the Warsaw based MODR in the years 2005–2013 served as the basis to explore the role of advisory institutions in building human capital – the key factor determining the level of competitiveness of regions.

Keywords: regional development, farm advisory services, human capital, education, information